

Клаус Грох (Klaus Groh)

МИРОЉУБ ТОДОРОВИЋ И СИГНАЛИЗАМ

(Сензибилизовање начина понашања као функција уметности)

Уметност је производ стваралачког процеса и то у подручјима опажања (гледати), рефлексije (мислити) и одлучивања (делати). Ова три подручја важе исто тако за произвођача као и за посматрача уметности. Ако једно од ових подручја недостаје приликом стварања, онда не настаје никакво уметничко дело, настао би у најбољем случају неки декоративни предмет, или предмет размене у меркантилном смислу. Ако једно од ових подручја недостаје при посматрању уметничког дела, онда се дело не доживљава у читавој својој егзистенцијалној ширини.

Већину уметничких дела пре свега опажају очи, њихова спољашња форма је значи пресудна. Тек потом долази до њиховог тумачења. Не можемо уопштено пресудити колико је поред материјалне субјективирани појаве неког дела одговорна и његова естетска компонента за функционални садржај. Тако можемо доказати да у току уметничко-историјског развоја естетске норме подлежу променама које се одвијају паралелно с политичким и друштвеним променама. Променом друштвених структура мењају се и естетске норме. Првобитне „не-уметничке творевине“ дадаизма, на пример, пре, отприлике, шездесет година, у међувремену су прихваћене у канон признатих уметничких дела.

Тако се приликом посматрања различитих облика приказивања и комуникативних поступака у савременој уметничкој пракси појављује један нови појам: социјална естетика, назив с једном променљивом, оним социјалним.

Наша свакодневна средина или, да употребимо један уметнички термин, наш друштвени **енвиронмент**, надевен је оптичким дражима. Декодирање знакова који нас окружују услеђује аутоматски. Свако зна да чита, свако познаје значење боја и след укључивања семафора, свако зна да тумачи саобраћајне знаке, и црте на метеоролошкој карти нису више никакве тајне. Декодирање света знакова који нас окружују већ је постало елементарна техника, већ се несвесно „правилно“ на то реагује.

Комуникација је загарантована. Када, наиме, ова комуникација не би функционисала заједнички живот у друштву био би незамислив.

Неша Париповић назива своје низове бројки или слова једноставно „Paperbands-Numbers“ или „Paperbands-Letters“. Знакови приказани на овом примеру извучени су из свог уобичајеног оквира примене. Да ли Неша Париповић користи слова или, као овде, бројке, свеједно је са становишта свесне намере. Слова познају сви који знају да читају: то су симболизовани гласови. Бројке су исто тако познате као симболизована мноштва. Париповић покушава да знакове прикаже не само као семантичке сигнале, него и као исконске елементе, као графичку форму, испуштајући садржајно значење знакова. Слова извучена из овог контекста губе своје садржајно значење ако се не налазе у некој бројчаној математичкој повезаности. На овде приказаном примеру бројка се користи и показује као графички елемент. У првом плану се налази форма а не шифрирана информација. Сигнална вредност бива сачувана јер се као позната претпоставља у другим повезаностима. Човек асоцира с познатим, покушава да чита или да рачуна, али стоји посматрајући спољашњу форму.

Neša Paripović: BROJEVI (1972)

Да ли је могуће поново учинити свесним утврђене несвесне реакције на свакодневни свет сигнала?

Овом питању, као садржају свога рада, окренули су се неки југословенски уметници. Мирољуб Тодоровић, који је том уметничком истраживању дао име **сигнализам**, приказује се овде заједно с једним својим сарадником.

Као што човек, визуелним или аудиовизуелним путем реагује на одређене оптичке или акустичке сигнале, треба и прималац сигнала сигналистичких дела да свесно посматра своје реакције. Уметничким путем, дакле естетски, неуобичајени сигнали се преносе одређеном аудиторијуму.

Мирољуб Тодоровић, ЛУНОМЕР, 1969.

Мирољуб Тодоровић о томе каже:

„Уметност у новој технолошкој ери неће нестати него ће се њена функција радикално трансформисати. Од првобитне магијско-религијске функције преко нововековне стварносно-приказивачке уметност будућности, с оним што јој пружа електронска цивилизација и сасвим нова технолошка реалност, постаће инструмент за модификовање људске свести и организовање нових начина сензибилитета.

Авангардна (сигналистичка) уметност налази се у ситуацији тоталног прекида с традицијом. Дела сигналистичке уметности поред доношења нових идеја посебно полажу и на проширење људске сензорне свести... Феномен сигналистичке уметности... уводи нас у лавиринте једне нове визије планетарне свеукупности бића ослобођеног свега оног што означавамо као традиционалистичку и дидактичку уметност... Биће неоптерећено формално-материјалним и језичким немогућностима. Биће-свест чија метајезичка комуникативност превазилази све оно што би у овом тренутку и могли замислити... Сигналистичко дело је отворено дело. То је читав галактички систем спреман да издржи све интервенције а да при том не буде уништен.¹“

А о комуникацији Тодоровић пише:

„Комуникација је у основи самог бића. Елемент је и чињеница његовог постојања. Несумњива мера хода и раста од првобитне рудиментарне ка моћној планетарној свести. Комуницирам (општим), дакле постојим, дакле, стварам... Она је и друштвено-историјска и егзактна и субјективна... Њене методе, њене моћи и слабости су затворени кругови друштва, временом, простором, вером, језиком, технолошким средствима везаних заједница, оазе бића чврсто сплетених невидљивим али тешко кидљивим нитима. Она је крвоток и нервни систем једног компликованијег организма, али уједно и његова подмукла болест која ће га уништити оног тренутка када осети да је постао сам себи довољан и да јој онемогућује даљу експанзију. Њена средства су степеници цивилизације. Комуникација је темељ и храна човекових открића. Чудовиште из бајке које само себе прождире и поново се рађа све веће и све незаситије.“

Мирољуб Тодоровић који као главни садржај свих својих радова користи сигналистичке елементе, показује овде у свом раду две асоцирајуће округле форме: лоптасти облик ГЛАВУ и лоптасти облик ГЛОБУС, који се комбинује у значењском исказу. Доњи део, глава, обухвата човечанство, које

¹ В. Мирољуб Тодоровић, СИГНАЛИЗАМ, Градина, Ниш 1979, стр. 149-150, 152 и 111. Прим. прев.

се опет упливише и обликује само кроз своју средину, социјалну, географску и политичку структуру, овде приказану половином глобуса. Све уједно чини кохерентно јединство: стога еквивалентна подела обеју компонената у две подједнаке велике полулопте. Односи величина су изабрани тако да једна компонента не превазилази другу по важности. Човека можемо видети само у повезаности с његовом средином која га обликује и утиче на њега. Исто тако као што небеско тело Земљу можемо сада видети и под утицајем људи а не више само као природну географско-геолошку планету.

Неколико података о уметницима: Мирољуб Тодоровић (рођ. 1940) живи и ради у Београду и имао је од 1958. велики број изложби у земљи и иностранству; он је издавач бројних антологија о сигнализму и о компјутерској поезији.

Неша Париповић (рођ. 1942) такође живи и ради у Београду; његови радови објављени су у југословенским и страним часописима.

(**Osteuropa**, Берлин, јануар 1977)

С немачког превео М. Табаковић

Објављено у часопису "Кораџи", број 1-2, 1982. и у књизи "Сигнализам у свету", Београд, 1984.